

Litteraation numero: 103161/123
Tallenteen nimi: Hyva kysymys 31 master 3 -15_7lufs
Tallenteen kesto: 34 min
Litteroitu: Tutkimustie Oy 3.11.2023

Puhujat: Matti Keränen
Mikko Laitinen
Tiina Onikki-Rantajääskö

Muut merkinnät: (-) Pois jäänyt sana tai sanan osa
(--) Pois jäänyt jakso
(sana) Epäselvä sana tai jakso
[hakasulkeet] Litteroijan kommentti

Huomautukset: --

[musiikkia]

Matti Keränen: Tervetuloa kuuntelemaan Hyvä kysymys -podcastia. Tämä on podcast, joka auttaa tekemään parempia päätöksiä. Tässä jaksossa pohdimme englannin kielen merkitystä Suomessa ja sen vaikutuksia kansalliskielimme. Meillä nimittäin Suomessa elää edelleen käsitys, että lisääntyvä englanninkielen käyttö yrityksissä, koulutuksessa ja esimerkiksi julkisissa palveluissa rapauttaisi suomen ja ruotsin kieltä. Minä olen Matti Keränen.

[musiikkia]

Matti: Tervetuloa Hyvä kysymys -podcastiin Itä-Suomen yliopiston englannin kielen professori Mikko Laitinen.

Mikko Laitinen: Kiitoksia.

Matti: Sinä johdit tutkimusryhmää, jonka tehtävänä oli tutkia, minkälainen merkitys englannin kielellä on 2020-luvun Suomessa elinkeinoelämässä, koulutuksessa ja julkisen sektorin käyttökielenä. Tämän tutkimuksen lähtökohdat oli kansalliskieltemme aseman turvaamisessa. Siis lähtökohdana on, että englannin kielen käyttö Suomessa yleistyy ja kansalliskieltemme asema halutaan turvata englannin kielen haitallisilta vaikutuksilta. Professori Mikko Laitinen, onko englannin käytön yleistyminen uhka suomen tai ruotsin kielen asemalle?

Mikko: Mä ehkä kääntäisin sen pikkuisen toisin päin sen kysymyksen tässä ensinnäkin. Meidän pitäisi päästä jotenkin semmoisesta vastakkainasettelusta pois. Se on se meidän pääviesti tässä meidän koko hankkeessa, että englantia on täällä ja se varmaan tulee olemaankin täällä ja jotenkin pitäisi päästä siihen seuraavaan vaiheeseen, että miten me suomalainen yhteiskunta järjestetään sillä tavalla, että siinä otetaan kielipoliittisissa päätöksissä huomioon se englannin vahva asema, koska sillä on kieltämättä vahva asema.

Matti: Tämä ei ole ensimmäinen kerta, kun tätä aihetta tutkitaan Suomessa. Edelleen se uhkapuhe, se näkökulma kuitenkin pysyy. Mistä se kumpuaa?

Mikko: Sitä me on mietitty hyvin paljon. Mä nyt korostan sitä, että tässä on 20 vuoden perustutkimus taustalla. Tämä vuoden rykäys, mikä me on tässä tehty, perustuu hyvin vahvasti siihen työhön, mitä on tehty jo Suomessa usean tutkijan voimin 90-luvun lopusta lähtien. Me ollaan pohdittu hirveän paljon sitä, että mistä se uhka nyt lähtee. Sehän ei ole kenenkään yhden ihmisen tai minkään esimerkiksi yhden ryhmän ajama asia, vaan me on jotenkin päädytty siihen, että se on ehkä kaikuja yhteiskunnan muutoksesta, mikä me on tässä nähty sanotaanko 1900-luvun loppupuolen yhtenäiskulttuurista. Mäkin itse pohdin omaa lapsuuttani ja nuoruuttani. Mä olen siis 80-luvulla kasvanut. Kyllähän se maailma oli silloin huomattavasti eri, jos mä vertaan vaikka omiin lapsiini tällä hetkellä ja katson, miten he ovat osa semmoista verkottunutta digitaalista maailmaa ihan jo lapsen tasolla. Se kyllä kertaantuu sitten, jos me katsotaan vaikka suomalaista elinkeinoelämää tai tiede-elämää tai tiedettä ja tutkimusta. Kyllähän me ollaan osa isoja kansainvälisiä verkostoja, ja siellä se englanninkielen rooli on hyvin laajalti käytettynä yhteisenä kielenä. Se on hyvin tärkeä.

Mistä johtuu se uhka. Se on varmaan aika universaalia ihmisille, että muutokseen suhtaudutaan jollakin tavalla hiukan ehkä pelokkaasti. Toki onhan se varmaan sillä tavalla, että ehkä tässä myöskin näkyy poliittisessa diskurssissa jonkunäköinen ilmiö, että tietyt ihmiset käyttävät hyväkseen sitä ja nostetaan tämäntyyppinen kontroversiaali asia tikun nokkaan. Suurin tekijä siinä kyllä on se meidän yhteiskunnan nopea muutos tässä viimeisten vuosikymmenien aikana.

Matti: Meillä Suomessa kielikeskustelua käydään aktiivisesti myös siitä näkökulmasta, että Suomi on kaksikielinen maa. Antaako tämä tutkimus tietoa siitä, mikä on esimerkiksi ruotsin kielen asema suhteessa englannin kieleen?

Mikko: Meidän vastaajat selkeästi vastasivat sillä tavalla, että suomi on se pääkieli, suomea käytetään eniten, suomea tarvitaan eniten. Sitten se englannin ja ruotsin asema vaihteli vähän ajoittain. Mutta kyllä se selkeä trendi on sillä tavalla, että englantia on toiseksi yleisin käytetty kieli kaikilla näillä kolmella alalla.

Matti: Onko ruotsi herkemmin korvattavissa englannin kielellä?

Mikko: Toki tutkijoina kyllä me nähdään se molempien kotimaisten kielten arvo, mutta kyllähän se selkeästi näyttäisi noiden vastausten perusteella, että ruotsi ehkä korvautuu helpommin sillä englannilla. Jos me katsotaan vaikka kielen osaamistasoja, me tiedetään jo 15 vuoden takaa, että suomalaisista noin 40 prosenttia koki osaavansa hyvin englantia. Se vaihtelee pikkuisen. Passiivissa taidoissa se on pikkuisen korkeampi se osaamistaso ja sitten aktiivisissa eli siis puhumisessa ja kirjoittamisessa hiukan alempi, mutta ehkä semmoinen noin 40 prosenttia. Kyllähän se osaamistaso kokonaisuudessaan on pikkuisen korkeampi kuin ruotsin kielellä. Se on se syy.

Matti: Tämä tutkimus perustui pääasiassa kolmeen laajaan kyselyyn, jotka suunnattiin elinkeinoelämälle, julkiselle sektorille ja korkeakouluille. Tulokset voisi tiivistää siten, että kaikissa näissä englannin kielen merkitys on kasvanut, mutta englantia ei kuitenkaan ole varsinaisesti korvannut tai korvaamassa meidän kansalliskieliamme. Miten sinä tiivistäisit? Voiko näistä kaikista kolmesta kyselyn osa-alueesta tiivistää jotain yhteistä tutkimustulosta?

Mikko: No se, että suomi on pääkieli. Tämä ei ole yllättävä tulos, mutta se täytyy myöskin sanoa ääneen, että näin on. Mä nappaan kiinni siitä, mitä sä sanoit, että englannin kielen merkitys on kasvanut. Sitä me ei itse asiassa sanota siellä, vaan me sanotaan, mikä se nykytila on, koska tällaista otantaa me ei ole tehty aikaisemmin. Me ei voida sanoa, että näiden tulosten mukaan englannin kielen asema olisi muuttunut. Me voidaan sanoa, että se on melko vahva kuitenkin. Mutta se päätulos on, ettei Suomella kyllä mitään hätää näiden tulosten perusteella ole.

[musiikkia]

Matti: Pureudutaanpas tarkemmin sitten näihin eri osa-alueisiin ja aloitetaan elinkeinoelämästä eli yrityksistä. Miten yritykset kokevat englannin kielen merkityksen heidän toiminnassaan? Kuinka merkittävä rooli sillä on?

Mikko: Kyllä se se kakkoskieli on. Se on selkeästi se. Ja tässä taas näkyy se, että suomi oli selkeästi poikkeuksetta sanotaanko ylivoimaisessa asemassa. Tässä joutuu käyttämään tällaisia urheilumetaforia melkein, että ylivoimaisessa johdossa. Selkeästi suomen tarve ja suomen käyttöala on isoin. Sitten englantia tuli kakkosena, ja se vaihtelee. Se keskittyy vahvasti isoihin kaupunkeihin, eli yritykset, jotka toimivat isoissa kaupungeissa tai ovat sieltä lähtöisin. Selkeästi se ero on suurempi kuin maaseutumaisilla paikkakunnilla. Kyllä se isoin tekijä siinä elinkeinoelämässä on juuri se maantieteellinen alue. Kaupunkialueet ja sitten tietenkin Helsinki ja Uusimaa on selkeästi. Täällä on sen tyyppisiä yrityksiä, jotka toimivat kansainvälisesti ehkä enemmän kuin muualla, niin kyllä se englannin tarve siellä näkyy vahvasti.

Matti: Oliko viitteitä siitä, että englantia olisi korvaamassa suomea yritysten käyttökielenä? Tiedetään, että tietyt yritykset Suomessa, vaikkapa nokia, on aikanaan lanseerannut englannin ihan käyttöön Espoon pääkonttorissa. Siellä jutellaan suomalainen suomalaiselle, niin englanniksi pitää puhua.

Mikko: Siitä on jo paljon tutkimuksia just tästä, että yrityskieli on vaihdettu, mutta tarkoittaako se sitten sitä, että olisi korvannut kotimaiset kielet. Mä just katselen tässä tuloksia, niin 66 prosenttia elinkeinoelämän vastaajista sanoo silti, että se ei ole korvannut. Noin kaksi kolmasosaa sanoo, että ei ole korvannut. Yksi kolmasosa sanoo, että on korvannut jonkun verran. Ja taas tulevaisuudessa ne on suurin piirtein samanlaiset ne osuudet. Noin kaksi kolmasosaa katsoo, että englantia ei tule korvaamaan suomea, kun taas kolmasosa katsoo, että tulee.

Matti: Englannin kielen merkitys varmasti tulee lisääntymään. Jos tätä yleistä keskusteluilmapiiriä aistii, puhutaan paljon siitä, että yritykset tarvitsevat kansainvälisiä osaajia, ulkomaista työvoimaa. Mutta toisaalta meillä on myös tietoa, että korkeasti koulutetut englannin kieltä puhuvat ihmiset eivät välttämättä Suomessa saa edes harjoittelupaikkoja. Esimerkiksi tohtorikoulutuksen aikana tarvitaan harjoittelupaikkoja sinne käytännön työelämän tutustumiseen, mutta suomalaisyritysten ovet eivät aukea kovin herkästi. Se johtaa siihen, että Suomi investoi korkeasti koulutettuun ulkomaiseen osaajaan, mutta hän vaihtaa maata kokonaan sen takia, että täältä ei vain löydy hänelle sijaa. Mistä tämä kertoo?

Mikko: Ehkä se kertoo siitä, että me ollaan vielä osin varmaan semmoinen yhtenäiskulttuuri. Ehkä yksikielinen yhtenäiskulttuuri sieltä sitten näkyy. Meillä ei tästä kuvaamastasi ilmiöstä... Muistelen, että olisiko meillä avovastauksissa mitään indikaatiota siitä. Meidän tulosten perusteella voi sanoa, että elinkeinoelämässä kuitenkin selkeästi englannin rooli osaajien houkuttelussa on erittäin tärkeä ja myöskin osaajien kotoutumisen auttamisessa. Nostan esille sen, mitä me tuossa meidän toimintaehdotuksessa ehdotetaan. Me koetetaan promota sellaista joustavaa monikielisyttä, joka tarkoittaa juuri sitä, että esimerkiksi jos ajatellaan vaikka ulkomaista osaajaa, että se pystyy osallistumaan myöskin ehkä rajallisella kielitaidolla ja semmoisella kielitaidolla, jossa hän vielä opettelee toimimaan. Että meillä olisi yritykset ja organisaatiot niin valmiita siihen, että täällä pystyisi toimimaan myöskin, sanotaanko rajallisellakin kielitaidolla. Ja myöskin että täällä pystyisi toimimaan yrityksissä toimivat henkilöt, ehkä se englannin kieli olisi jollakin tasolla käytössä, vaikka se ei olisi välttämättä yrityskieli. Juuri tämä, että osaajien houkuttelu ja osaajien kotoutuminen tänne helpottuisi, että me vältettäisiin tämäntyyppisiä tapauksia niin kuin sä tuossa kerroit.

Matti: Viime aikoina tästä on käyty myös ihan julkista keskustelua. On uutisoitu kärjistyneistäkin tilanteista, joissa suomalainen asiakas on vaatinut palvelua suomeksi vaikka ravintolassa, kun tarjoilija on pyrkinyt palvelemaan englanniksi. Vaaditaanko me suomalaiset työelämässä olevilta esimerkiksi maahanmuuttajilta liikaa ja liian nopeasti kielitaidon osalta?

Mikko: Jos mä otan ensin siitä kiinni, että asiakas vaatii. Asiakashan saa tietenkin vaatia. Se on asiakkaan oikeus. Ostaa saa millä kielellä vain. Myyjän sitten tietenkin kannattaa miettiä, millä kielellä myy palveluita. Meillä on myöskin kielipoliittiset asiat sillä tavalla ratkaistu, että yksityisiin yrityksiin kohdistuu hyvin vähän sääätelyä siinä, millä kielillä meidän pitäisi esimerkiksi palveluita tarjota tai mainostaa tai jotakin muuta. Mä palaan siihen joustavaan monikielisyyteen. Kyllä musta yksi osa joustavaa monikielisyttä on tällaisten yksikielisten kuplien välttäminen. Siis

yksikielinen kupla voi olla myöskin sitä, että suomalainen vaatii, että jos tulet tänne, täällä puhutaan pelkästään sitten kotimaisilla kielillä tai vaikka suomeksi. Se ei ole kovin houkutteleva tapa osallistaa esimerkiksi ulkomaista opiskelijaa, joka sattuu nyt olemaan vaikka ravintolassa töissä, suomalaisen yhteiskuntaan lyömällä luukut kiinni ja sanomalla, että minä en näe kommunikoi sinun kanssasi. Vaan pystyttäisiin jollakin tavalla myöskin näissä kieliasioissa olemaan jollakin tavalla joustavia. Ja joustavuus ei tarkoita sitä, että luovutettaisiin päätäntävalta tai millään tavalla, vaan sitähän se on, että maailma on tällä hetkellä monikielinen.

Matti: Mä itse olen esimerkiksi elänyt sitä aikaa ja opetellut englannin kielen siinä opetuskuultuurissa, missä vaadittiin aika puhdasta kieliopillista osaamista ja kiinnitettiin paljon huomiota siihen, että meneekö nyt lauserakenteet ja taivutusmuodot oikein. Sehän on ollut omiaan ikään kuin vähentämään sitä halua ylipäätään puhua englantia, kun se lähtee siitä, että meneekö tämä nyt varmasti oikein. Onko tämä yksi tekijä, mikä ehkä meillä edelleen saattaa näkyä siinä, että ihmiset eivät ole niin joustavia sen monikielisen ympäristön hyväksymisessä? Ei uskalleta itse vaan sitten puhua sitä, kun pelätään, että menee väärin tai tulee sitä rallienglantia.

Mikko: Sehän se varmaan on. Mainitsit tuon rallienglannin. Sehän on varmaan juuri oire siitä sitten, että nähdään, että jotta meillä olisi kielitaitoa, ajatellaan että sen pitäisi olla hyvinkin tietyllä lailla täydellistä. Samahan juuri koskee esimerkiksi kotimaisten kielten osaamista sitten. Ennen kuin aloitin Itä-Suomen yliopistossa, olin Ruotsissa useamman vuoden professorina. Kyllähän siellä näkyi esimerkiksi erilaiset ruotsin muodot mediassa huomattavan paljon enemmän, esimerkiksi maahanmuuttajien ruotsin muodot kuin Suomessa maahanmuuttajien kotimaisten kielten muodot. Siinä on iso ero, ja se on ihan silmiin pistävä, kun seuraa mediaa. Tämä varmaan myöskin oire sillä tavalla, että meillä on ajateltu, että ennen kuin mediaan näkyvyyttä saa, pitää osata tietyllä tavalla ja tietyllä tasolla. Kyllähän se näkyy just tämä rallienglanti semmoisena oireena. Sehän on hyvinkin alentava tapa puhua. Tosiasia on, että taas ehkä yli kaksi kolmasosaa englannin puhujista on ei-natiivipuhujia maailmassa. Niitä natiivipuhujia on huomattavan paljon vähemmän.

Matti: Julkisissa palveluissa englannin kielen merkitys korostuu erityisesti pääkaupunkiseudulla, mutta myös kunnissa ja kaupungeissa, joissa maahanmuuttajien määrä on muuta Suomea suurempi. Onko viitteitä, että englannin käyttö olisi lisääntynyt julkisissa palveluissa tai jopa korvaamassa jollakin tavalla meidän kansalliskieliä?

Mikko: Näiden tulosten valossa ei ole kyllä korvaamassa. Näiden kyselyiden lisäksi kaikkien niitten suomalaisten kuntien someviestintä haravoitiin yhden ohjelmoijan avulla tuolta ohjelmointirajapinnasta, eli käytettiin suomalaisten kuntien virallisia Twitter-tilejä. Kerättiin koko se aineisto, mitä siellä on siis vuodesta 2009 aina alkuvuoteen 2023. Se on siis useita satoja tuhansia viestejä. Tämä vain esimerkin omaisena. Koska yleensä digitalisaatio on mainittu tekijänä, joka mahdollisesti vaikuttaisi siihen, että englanti korvaisi kotimaiset kielet, me haluttiin katsoa, että mitenkä se itse asiassa on. Ja tosiaankin puolella Suomen kunnista on tänä aikana ollut Twitter-tili, ja me kerättiin ne kaikki aineistot. Kyllähän siellä näkyy se, että kotimaisia kieliä siellä on 95 prosenttia. Englannin osuudet on siellä muutaman prosentin luokkaa näissä viesteissä. Eli siis kunnat digimaailmassa kommunikoivat selkeästi käyttäen kotimaisia kieliä.

Matti: Onko tämä kotoutumisen näkökulmasta optimaalista, että meidän kunnat ja kaupungit pääasiassa viestivät suomella tai ruotsilla ei englanniksi? Siis käytännössä ulossulkevat viestinnästään ihmisiä, jotka eivät kykene vielä siinä vaiheessa ymmärtämään suomen tai ruotsin kieltä?

Mikko: Siellä on itse asiassa yli 40 kieltä käytössä. Kyllä suomalaiset kunnat myöskin käyttävät hyvin monikielistä viestintää. En mä sanoisi, että ne sulkisi pois. Me ollaan tiivistetty se raportissa sillä tavalla, että kyllä se englanti on hyvä kotoutumisen alussa. On ihan selvä, että silloin jos ainut yhteinen kieli nyt sattuu olemaan se englanti tai elekieli, silloin kommunikoidaan englannilla tai elekielellä. Mutta kyllähän se suomalaisen yhteiskuntaan sopeutuminen pidemmällä aikavälillä... Se on aivan selvä, että kotimaisia kieliä siellä tarvitaan. En menisi niin pitkälle, että suomalaiset kunnat ovat epäonnistuneet. Ei missään tapauksessa, vaan tässä balansoidaan siinä, onko se lasi puoliksi tyhjä vai puoliksi täynnä. Itse asiassa englanti ei ole korvaamassa, mutta kyllä se näyttää, että siellä vastaajien mukaan myöskin palveluita pyritään tarjoamaan.

[musiikkia]

Matti: Yksi tämän kielikeskustelun kuuma aihe on ollut korkeakoulujen lisääntynyt englanninkielinen opetus, ja myös te tutkitte englannin kielen asemaa suomalaisissa korkeakouluissa. Kuunnellaan tähän liittyvä hyvä kysymys, jonka meille lähetti Helsingin yliopiston suomen kielen professori Tiina Onikki-Rantajääskö. Hän pohtii englanninkielisen koulutuksen mahdollisia heijastevaikutuksia, kun koulutuksen tarve kasvaa.

Tiina Onikki-Rantajääskö: Olen ymmärtänyt, että pidätte hyvin ongelmattomana sitä, että englantia käytetään yliopistoissa ja korkeakouluissa, mutta näettekö sillä, että asiantuntijat koulutaan monella alalla pääasiassa englanniksi joitakin heijastevaikutuksia muualle yhteiskuntaan, kun he menevät useimmat heistä sitten asiantuntijoiksi suomalaiseen yhteiskuntaan?

Mikko: Kiitos kysymyksestä. Korjaan sen verran, että en muista, että me olisi sanottu koskaan, että me nähtäisiin ongelmattomana esimerkiksi englannin kielen vahva asema korkeakouluissa. Kyllä me samalla tavalla nähdään myöskin kotimaisten kielten aseman säilyttäminen korkeakouluissa. Se itse asiassa heijastuu tuolla meidän kyselyn vastauksissa. Me kysyttiin itse asiassa sellaista, että onko korkeakoulujen vastaajilla oman tieteenalansa terminologia suomeksi. Muistaakseni yli 90 prosenttia vastaajista vastasi positiivisesti, että oli väitteen kanssa samaa mieltä. Myöskin väite, että onko kyky ja mahdollisuus popularisoida omaa tutkimusalaansa kotimaisella kielellä. Siellä se ei ollut muistaakseni ihan yhtä iso se samanmielisten vastaajien osuus, mutta selkeästi yli neljä viidestä muistaakseni vastasi siihen sillä tavalla, että heillä on kyky osata popularisoida omaa tieteenalansa kotimaisella kielellä.

Meillä oli mukana siis tuossa tiedekorkeakoulut ja ammattikorkeakoulut, ja kyllä siellä selkeä ero näiden välillä on. Englanninkielen osuus tiedekorkeakouluissa on isompi kuin ammattikorkeakouluissa. Tiedekorkeakouluissa myöskin luonnontieteellisellä alalla on hiukan korkeammat englannin kielen käyttöasteet kuin humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Meillä kuitenkin korkeakoulun tehtävänä on kasvattaa hyviä kansalaisia suomalaisen yhteiskuntaan eikä meidän tehtävä ole kasvattaa niitä välttämättä muualle. Kyllähän meidän pitää pitää huolta siitä, että täällä opiskelevat myöskin jäävät tänne, eli tullaan monikielisiin käytänteisiin siinä ja semmoiseen joustavaan monikielisyyteen, että hyväksytään osittainen kielitaito. Siinä mä tulen just siihen esimerkiksi median rooliin, että erilaisten kotimaisten kielten kielimuotojen näkyvyyden lisääminen mahdollisesti voisi heijastua sallivampaan kieli-ilmapiiiriin.

Matti: Meillä on ehkä pikkainen ristiriita sääntelyssä. Toisaalta yliopistolaki vaatii, että opetus on annettava kansalliskielillä, mutta sitten toisaalta yliopistojen rahoitus syntyy aika pitkälti myös siitä, että tänne houkutellaan kansainvälistä osaaajaa, julkaistaan kansainvälisissä tutkimusjulkaisuissa, kansainvälistytään. Onko tällainen ristiriita olemassa?

Mikko: Onhan se ristiriita olemassa. Poikani aloitti juuri luonnontieteellisen alan opinnot yliopistossa eli fysiikan opinnot. Katselin sitten hänen ensimmäisen ison kurssinsa oppikirjaa. Oppikirja on ison kansainvälisen kustantajan tekemä. Se on tietenkin englannin kielellä. Se on tehty isolla rahalla. Se on 800-sivuinen oppikirja, jossa on värikkäitä kuvia, hienoja tekstejä. Mietin sitten juuri tätä problematiikkaa siinä, että korkeakouluissa kun tietty ryhmä näyttää selkeästi vaativan sitä ja tietenkin onhan se ihan selvää, että meillä yliopistolaki sanoo, että korkeakoulutuksen kielet ovat pääasiassa suomi ja ruotsi. Kyllähän se vaatisi kurssin luennoitsijalta aikamoista harrastuneisuutta tai aika isoja resursseja tehdä siitä oma luentopruju suomeksi sitten. Se houkutus käyttää englanninkielistä oppimateriaalia on aika iso, ja se vaatisi todellakin isoja resursseja. Ruotsissahan se on tehty siellä tavalla, että on Studentlitteratur, jonka tehtävänä on tuottaa oppimateriaaleja ruotsin kielellä sitten. Eli vaatisi erittäin paljon resursseja, että samanlainen aineisto olisi vaikka kotimaisilla kielillä saatavilla.

Matti: Tästä on oikeuskanslerin lausumia myös ollut. Muun muassa Aalto-yliopistoa on patisteltu tarjoamaan etenkin maisteritason koulutusta nykyistä enemmän myös kansalliskielillä. Oliko siellä vastauksissa jotain sellaista, mistä näkyy, että korkeakoulut pitäisi tätä tilannetta jotenkin ongelmallisena, että englannin käyttö on lisääntynyt liikaa?

Mikko: Sitä me ei suoraan kysytty. Se siellä näkyy selkeästi, että vastaajat näkevät sen, että varsinkin alemman korkeakoulututkinnon siis ammattikorkeakoulu- ja kandidattutkinnon opetus ja opinnäytteiden kielenä pitäisi olla kotimaiset kielet sen sijaan, että ne olisi englanti. Taas sitten maisteritasolla vastaajat näkevät, että opinnäytteiden kieli... Myöskin siellä enemmistö vastaajista katsoo, että se pitäisi olla kotimaisilla kielillä kirjoitettu. Noin 30 prosenttia yliopistojen vastaajista näkee, että opinnäytteet voidaan kirjoittaa englanniksi. Kyllä siellä tietynlainen huoli näkyy siitä asiasta.

Mä palaan vielä siihen semmoiseen vastakkainasettelun vähentämiseen tässä. Tosiasia on se, tällä hetkellä korkeakoulujen rahoittaja haluaa enemmän kansainvälisiä opiskelijoita, enemmän kansainvälisiä tohtoriopiskelijoita, enemmän julkaisuja. Kyllä ne tämäntyyppiset päätökset heijastuvat sinne tavallaan kentälle. Mutta että päästäisiin siitä semmoisesta englanti vs. suomi -asetelmasta joustavampaan monikielisyyteen ja ehkä kuitenkin siinä keskustelussa pikkuisen eteenpäin, kyllä uusia ratkaisuja tarvitaan siinä.

Matti: Te annatte kaikkiaan kymmenen toimenpidesuosituksen, joissa peräänkuulutatte päättäjiltä sitä, että englannin kielen muuttunut asema on huomioitava paremmin päätöksenteossa. Ensinnäkin tämä pääasia, että miten päättäjien olisi mahdollista huomioida englanninkielen muuttunut asema nykyistä paremmin?

Mikko: No ainakin siinä, että ei nähtäisi sitä enää uhkana. Kyllähän kansalliskielistrategia, josta me lähdettiin liikkeelle, selkeästi toteaa sen, että kieli politiikan tavoitteena pitää olla englannin rauhaisa rinnakkainen elo kotimaisten kielten kanssa. Jos taas katsoo tätä julkista keskustelua, sehän ei ole kovin rauhaisaa. Sehän ei tarkoita sitä, että kieli poliittiset päätökset eivät voisi johtaa siihen, että olisi rauhaisaa. Se on meistä tärkeätä, että tämän tutkimuksen tuottamat määrälliset ja laadulliset havainnot, mutta myöskin sen parinkymmenen vuoden aikana tuotetut perustutkimuksen havainnot englannin kielen melko vahvasta asemasta, mutta ei kuitenkaan kotimaisia kieliä uhkaavasta tilanteesta, että ne otettaisiin sen päätöksenteon pohjaksi ja mietittäisiin, että millä tavalla me englannin kanssa nyt eletään. Koska sillä on kuitenkin selkeä rooli siinä osajien houkuttelussa, osajien sopeutumisessa tänne. Ja se on auttanut elinkeinoelämää, se on auttanut yliopistoja toimimaan kansainvälisesti. Tavallaan englannin kautta nämä kansainväliset toiminnot mahdollistuvat.

Matti: Lisäksi peräänkuulutatte päätöksiä, jotka tukevat edelleen laajaa kieliosaamista. Eli että kouluissa edelleen on tarjottava laajasti erilaisia kieliä ja on hyvä, että meillä opetellaan suomen, ruotsin, englannin lisäksi myös muita kieliä. Esitätte myös, että päättäjien tulisi tehdä päätöksiä, jotka estävät kielellisten kuplien syntymistä. Miten tällaisia kuplia voidaan päätöksenteolla ehkäistä?

Mikko: Tämä ei ehkä päätöksentekijöille... Päätöksentekijöille siinä mielessä, että meidän pitäisi luoda sentyyppinen kieli-ilmapiiiri. Salliva ja suvaitsevainen kieli-ilmapiiiri, joka lähtee siitä, että yhteiskunta on monikielinen ja ihmiset ovat monikielisiä lähtökohdasta. Me ollaan käytetty kielellistä kuplaa vähän ehkä semmoisena kielikuvana siinä. Se liittyy tähän ehkä julkiseen keskusteluun siinä mielessä, että on julkisessa keskustelussa ajateltu, että kielellinen kupla voi syntyä esimerkiksi eliitin pariin, että eliitin kielellinen käyttäytyminen eroaisi jollakin tavalla koko kansan kielitodellisuudesta. Kaikenlaiset yksikieliset kuplat, niiden syntymistä pitäisi ehkäistä parhaimman mukaan. Tämä yksikielinen kupla voi olla myöskin sitä juuri, mihin viittasit tässä keskustelun aikana, että vaaditaan vaikka ravintolaan mennessä palvelua vain yhdellä kielellä. Sehän on yksikielinen kupla siinä mielessä, että se asettaa vaatimuksia vain niille toisille eikä meille.

Matti: Professori Mikko Laitinen, olemmeko me edistyneet vai ottamassa taka-askelia sallivan monikielisen yhteiskunnan rakentamisessa?

Mikko: Se onkin hyvä kysymys. Ehkä pessimisti sanoisi, että jos katsoo tätä nykyistä julkista keskustelua, niin tietyllä tavalla taka-askelia, mutta kyllä mä olen ikuinen optimisti siinä. Kyllä tämä tästä, sanotaanko niin. Palaan taas siihen, mistä lähdettiin liikkeelle, siitä omasta nuoruudestani 70- ja 80-lukujen yhtenäiskulttuurista Suomessa. Kyllähän me siitä tilanteesta ollaan huomattavan paljon eteenpäin tultu. Ratkaisut ei ole helppoja tietenkään, ja ehkä ne ovat aika abstrakteja ylätasoa ratkaisuja siinä mielessä, että salliva kieli-ilmapiiri ei synny siitä, että se kirjataan kielilakiin. Vaan se syntyy siitä, millä tavalla meillä julkisuudessa eri kielten käyttöä kommentoidaan, millä tavalla me keskustellaan ja millä tavalla me puhutaan eri kielisistä puhujista, millä tavalla me puhutaan vaillinaisesta kielitaidosta. Puhutaanko me sitä rallienglannista vai puhutaanko me siitä, että onpas hienoa, että pystyit kommunikoimaan englannilla tai osittaisesta suomen kielen taidosta ja myöskin siitä, että me ei heti käännetä kieltä sitten, että annetaan mahdollisuus eri kielitaustaisille ihmisille harjoitella myöskin julkisuudessa ja myöskin mediassa.

Matti: Pääasia on, että ihminen tulee ymmärretyksi.

Mikko: Kyllä.

Matti: Kiitos haastattelusta Itä-Suomen yliopiston englannin kielen professori Mikko Laitinen.

Mikko: Kiitoksia.

[musiikkia]

Matti: Tässä jaksossa käsitelty valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisema raportti löytyy osoitteesta julkaisut.valtioneuvosto.fi. Kiitos, kun kuuntelit. Ensi kertaan.

[musiikkia]